
La influència de l'escola en la construcció d'una societat més feminista

The influence of school in building a more feminist society

Autora: Irene Taboada Delso

Tutora: Ingrid Sala Bars

Blanquerna - Universitat Ramon Llull

Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport

RESUM

El feminisme és un moviment social i teoria política cada cop més present en la societat actual. Esdevé essencial perquè aquest moviment implica l'anàlisi de la realitat, la presa de consciència de les discriminacions que pateixen les dones per l'única raó de ser dones i, a partir d'aquí, l'organització per acabar amb aquestes desigualtats i canviar la societat. L'escola com agent de socialització pels infants és un dels principals llocs de la societat en el qual es pot començar amb aquesta presa de consciència i forma de relació. Un gran nombre de recerques afirmen que la coeducació pot esdevenir la base del model educatiu feminista dins les escoles. L'escola coeducadora té com a un dels principals objectius l'eliminació d'estereotips entre sexes superant les desigualtats socials i les jerarquies culturals entre nenes i nens. Tot i això, no hi ha molts estudis que s'hagin encarregat d'informar-se i analitzar el feminisme dins el model educatiu de les escoles.

El propòsit de l'estudi actual és mostrar com l'escola contribueix en el fet que la societat sigui més feminista. Per respondre a aquesta pregunta, la recerca pretén descriure què vol dir ser una escola feminista, conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista i finalment, analitzar quin suport té el feminisme en educació. Concretament, és un estudi de tipus explicatiu, ja que pretén explicar la causalitat que hi ha entre l'escola i la societat a partir d'una metodologia mixta de caràcter qualitatiu i quantitatiu. Per dur a terme el treball de camp s'utilitzen tres instruments diferents: dues entrevistes i un qüestionari. Aquests estan pensats per la mostra, formada per tres grups de persones: les persones expertes en el tema, les persones directores de les escoles i les mestres, qui donen resposta al qüestionari.

Els resultats obtinguts responen a la pregunta de com influeix l'escola en la construcció d'una societat més feminista definint escola feminista com aquella que vetlla per la igualtat de gènere, utilitza un llenguatge no sexista, ajuda a prendre consciència de les desigualtats

existents entre persones, inclou la perspectiva feminista en la vida quotidiana, etc. Tanmateix, els resultats exposen quin hauria de ser el rol de mestre o la mestra feminista i, mostren la necessitat de què sigui una persona que primer ha integrat el feminisme per a després poder transmetre als infants aquesta mirada, vetllant en tot moment per oferir una igualtat d'oportunitats a tots els infants de l'aula. Finalment, a partir dels resultats es pot analitzar el suport del feminisme en educació i veure que, tot i que existeixen diferents lleis que tracten la coeducació i objectius globals com els de l'Agenda 2030 sobre igualtat de gènere, no acaben de tenir molt pes a les escoles.

Paraules clau: Feminisme, coeducació, educació infantil, educació primària, escola, societat, Agenda 2030.

ABSTRACT

Feminism is a social movement and political theory that is increasingly present in modern society. Feminism becomes essential because this movement involves the analysis of reality, the awareness of discrimination suffered by women for the sole reason of being women, and, from there, the organization to end these inequalities and change society. The school as a socialization agent for children is one of the main sites in society where this awareness-raising and relationship-forming can begin. Much research claims that co-education may become the basis of the feminist educational model in schools. The coeducational school has as one of its main objectives the elimination of stereotypes between the sexes overcoming social inequalities and cultural hierarchies between girls and boys. However, there are not many studies that have been commissioned to inform and analyse feminism within the educational model of schools.

The purpose of the current study is to show how school contributes to making society more feminist. In order to answer this question, the research aims to describe what it means to be a feminist school, to know what is the role of the feminist teacher, and finally to analyse what support feminism has in education. Specifically, it is an explanatory study, as it aims to explain the causality between school and society based on a mixed methodology of a qualitative and quantitative nature. Three different instruments are used: two interviews and one questionnaire. The sample involved in data collection consists of three groups of people: experts on the subject, school principals and teachers who answered the questionnaire.

The results obtained answer the question of how the school influences a more feminist society by defining a feminist school as one that strives for gender equality, uses non-sexist language, helps to make people aware of the inequalities that exist between people, and

includes the feminist perspective in everyday life, etc. The results show what the role of feminist teacher should be, and they show the need for a person who first integrated feminism to be able to pass on this look to children, always ensuring that all children in the classroom are given equal opportunities. Finally, from the results, one can analyse feminism's support in education and see that, although there are different laws dealing with co-education and global goals such as those in Agenda 2030 on gender equality, they do not have much weight in schools.

Key words: Feminism, co-education, early childhood education, primary education, school, society, Agenda 2030.

INTRODUCCIÓ

Martínez (2016) defineix que una educació com a pràctica de llibertat i feminista és una educació que no reproduceix els mecanismes que releguen a les nenes i a les dones als espais privats, al treball infantil domèstic, als matrimonis i embarassos no desitjats, a les tradicions culturals nocives i masclistes, als treballs informals infravalorats, a l'abandonament de les escoles o a la dificultat d'accedir a llocs de lideratge.

Desafortunadament, avui dia, aquestes pràctiques que condueixen a la desigualtat entre homes i dones continuen duent-se a terme. Per aquest motiu, com afirma Martínez (2016) el feminisme es converteix en una poderosa opció de canvi en buscar, defensar i proposar la construcció de relacions de gènere basades en l'equitat i generar alternatives d'acció davant els mecanismes de reproducció de desigualtats.

Una educació feminista, en altres paraules coeducació, és una de les principals opcions de canvi que posseeix la societat actual per tal d'eradicar la desigualtat. És de veritable importància l'escola perquè és l'agent que acompanya i guia els infants, ciutadans actuals dels qui dependrà el món del futur.

Tanmateix, la infància esdevé una etapa clau, ja que com exposa Díaz (2009) l'ésser humà neix amb una gran plasticitat per a adaptar-se a l'entorn, que és màxima en les primeres edats i va reduint-se amb els anys. És per això que l'aprenentatge dels models i expectatives socials bàsics -entre els quals es troba el sexisme o la seva antítesi, la igualtat- una vegada apresos tendeixen a mantenir-se.

“El sexismo se aprende desde la infancia, la igualdad también” (Díaz, 2009, p.61)

Partint d'aquest punt ens plantejem la qüestió que guia la present investigació: Com influeix l'escola en la construcció d'una societat més feminista? És a dir, seguint amb les paraules de Díaz (2009), plantejar-se com ho podem fer perquè els infants d'avui dia aprenguin en base a la igualtat i no en base al sexisme.

Amb aquestes qüestions neix aquesta investigació i, per aquest motiu, els principals objectius són tres. En primer lloc, descriure que vol dir ser una escola feminista, perquè volem saber quins conceptes hi ha actualment i quins tenen les escoles. En segon lloc, conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista, ja que la personalitat, la mirada, la identitat de cada mestre marca i serveix d'exemple als infants de forma molt significativa. I, finalment, analitzar quin suport té el feminisme en educació a nivell normatiu, ja que les lleis, els plans, els projectes, etc. permeten donar visibilitat i importància als temes que s'hi tracten.

El feminisme

El feminisme és un moviment social i polític que s'inicia formalment a la fi del segle XVIII i que suposa la presa de consciència de les dones, com a grup humà, de l'opressió, de la dominació i explotació que han estat i són objecte per part del col·lectiu d'homes en el si del patriarcat, sota les seves diferents fases històriques de model de producció, la qual cosa les mou a l'acció per a l'alliberament del seu sexe amb totes les transformacions de la societat que aquella requereixi (Sau, 1981).

A partir d'aquesta definició Varela (2018) exposa que el feminisme és una teoria política articulada per dones que, després d'analitzar la realitat en la qual viuen, prenen consciència de les discriminacions que pateixen per l'única raó de ser dones i decideixen organitzar-se per a acabar amb elles, per a canviar la societat. El feminisme s'articula com a filosofia política i, al mateix temps, com a moviment social.

En el context de la Revolució Francesa, segle XVIII, s'inicia la primera onada del feminisme, ja que segons Varela (2018), el naixement del feminisme va ser inevitable, perquè hauria estat un miracle que davant el desenvolupament de les noves asseveracions polítiques -tots els ciutadans neixen lliures i iguals davant la llei- i el començament de la incipient democràcia, les dones no s'haguessin preguntat per què elles eren excloses de la ciutadania i de tot el que aquesta significava, des del dret a rebre educació fins al dret a la propietat. Valcárcel afirma que el feminisme és "un hijo no querido de la ilustración" (Valárcel, 2008, p.116).

Aquesta onada també està representada, com exposa Torres (2016) per aquelles heroïnes que van morir reivindicant drets per a les dones. L'autora del primer recull de drets de les dones, Olympe de Gouges, fou guillotmada. Ella va publicar la *Declaración de los*

Derechos de la Mujer y de la Ciudadana el 1791. L'any següent Mary Wollstonecraft va publicar la *Vindicación de los derechos de la mujer* en la qual, com afirma Varela (2018), presenta una sòlida argumentació, entre d'altres, en la defensa d'una educació igual per nens i nenes.

Aquests fets provoquen que moltes dones comencin a qüestionar-se les seves situacions familiars i socials i, com a resposta el poder masculí talla dramàticament aquesta primera irrupció del feminisme. Segons Pérez (2018) els clubs de dones van ser tancats en el 1793 i a l'any següent es va prohibir que les dones tinguessin presència en la vida política. És més, no podien anar pel carrer més de cinc dones juntes. Per acabar, quan es va donar pas a l'Imperi napoleònic, el racionalisme del nou règim liberal va convertir en "lleï natural" la destinació d'esposa i mare de les dones (Pérez, 2018).

Amb el sufragisme té lloc la segona onada que s'inicia amb un canvi en el feminisme que passa a ser de moviment intel·lectual a, també, moviment social. Les principals precursoras als Estats Units van ser Lucretia Mott i Elisabeth Cady Stanton qui van crear la Declaració de Seneca Falls el 1848, també anomenada Declaració de sentiments. Pérez (2018) exposa que amb aquesta reivindicaven la recuperació dels drets civils de les dones, concretament el dret al vot i la igualtat d'educació. Com a conseqüència, van anar sorgint diverses manifestacions en defensa d'aquests drets. Segons Varela (2018) el sufragisme es va inventar les manifestacions, la interrupció d'oradors mitjançant preguntes sistemàtiques, la vaga de fam, l'autoencadenament, la tirada de pamflets reivindicatius... Provant així noves formes de protesta.

Sojourner Truth, d'acord amb Varela (2018), és un gran exemple de les diverses veus de dones diferents que es van anar unint al sufragisme. Ella denunciava una doble exclusió: la de la raça i la del gènere amb el discurs "*¿A caso no soy yo una mujer?*" el 1851. Tanmateix, una altra dona que denunciava una doble exclusió, en aquest cas la de la classe social i la de gènere, era Flora Tristán precursora del feminisme socialista. Un moviment obrer que a Espanya va estar impulsat per Teresa Claramunt.

La segona onada conclou amb Simone de Beauvoir, segons Torres (2016), com a principal divulgadora i crítica de la situació de les dones, i amb la seva frase cèlebre en el sentit que la dona no neix sinó que es fa.

Hi havia un greu problema: "el problema que no tenia nom" i va ser Betty Friedan qui ho va detectar, va investigar i va anomenar: la mística de la feminitat. La tercera onada del feminisme comença amb el problema que sense nom estava arrossegant a milers de dones a una profunda insatisfacció amb si mateixes i amb les seves vides, dedicades moltes d'elles a la domesticitat obligatòria (Varela, 2018). A més, d'aquest llibre Betty Friedan va crear i va

ser presidenta de "NOW" una organització feminista liberal que, segons Varela (2018) defineix la situació de les dones com una desigualtat que necessita una reforma del sistema.

El 1967 arriba el feminisme radical, segons Varela (2018), Shulamith Firestone exposa que radical significa prendre les coses per l'arrel i, per tant, anar a l'arrel de l'opressió, el patriarcat.

Posteriorment es va prendre consciència de l'existència de molts models de dona diferents i així han anat sorgint múltiples feminismes: feminisme negre, feminisme postcolonial, transfeminisme radical, ecofeminisme, ciberfeminisme, teoria queer, etc.

En aquest punt ja ens situem en l'actualitat, però això no comporta que aquesta lluita hagi cessat, com afirma Varela (2018), arribades al segle XXI "el que ens uneix" i queda pendent per a totes les dones del món és fer realitat que els drets de les dones són drets humans.

Feminisme i educació

A Espanya les lleis educatives dels segles XVIII i XIX explicitaven clarament que els nens i nenes havien d'educar-se en escoles separades i rebre ensenyaments també diferents. L'educació de les nenes consistia a resar i cosir; fins ben entrat el segle XIX, en 1821, no es va determinar en l'ordenament legal que també havien d'aprendre a llegir, escriure i comptar, activitats que des de temps enrere eren obligatòries a les escoles de nens (Subirats, 1994).

Es va començar a defensar l'escola mixta i la coeducació quan es va considerar que la igualtat de tots els individus comportava la igualtat d'homes i dones en l'educació. Com exposa Subirats (1994) les argumentacions a favor de la coeducació estan molt vinculades en alguns casos a la visió d'un nou rol per a la dona en una nova societat. Aquest és el cas d'Emilia Pardo Bazán que, com a consellera d'Institució Pública, proposa en el Congrés Pedagògic del 1892 la coeducació a tots els nivells, a fi de superar la divisió de funcions assignades a l'home i a la dona. Aquestes concepcions van permetre avançar en la coeducació i l'escola mixta. N'és un exemple el moviment de l'Escola Nova a Catalunya.

Tot i això, després de la Guerra Civil Espanyola va desaparèixer. L'educació mixta va quedar prohibida fins al 1970 on, segons Subirats (1994), la Llei general d'educació, fruit de les transformacions socials i econòmiques del país, va anul·lar la prohibició de l'escola mixta.

A Catalunya, com exposa Escoles Feministes (2019) a la seva revista, les Primeres Jornades Catalanes de la Dona del 1976 van esdevenir un fòrum de debat públic i l'eclosió del moviment feminista a Catalunya, ja que en el punt cinc de les conclusions reclamaven: ensenyament obligatori, públic, laic, gratuït, antiautoritari i no discriminatori contra la dona. Posteriorment, el 1985 van ser celebrades les II Jornades sobre Dona i Educació i les III Jornades Feministes Estatals. D'aquí va sorgir l'Assemblea de Dones d'Ensenyament i el

seu projecte *El llibre lila del cole* el 1988. Originant-se, a partir d'aquí, un debat que qüestiona l'escola mixta com insuficient on es diferencia de la coeducació.

Segons la Agencia Ejecutiva en el ámbito Educativo, Audiovisual y Cultural, EACEA, (2010) el feminisme occidental ha mostrat un especial interès a adoptar una postura progressista sobre les qüestions de gènere en l'àmbit de l'educació. El concepte "feminisme" es defineix com el compromís a favor de la igualtat política, social i econòmica entre dones i homes, que s'ha inspirat o ha estat l'origen d'una gran varietat de moviments, teories, filosofies i campanyes.

Actualment, hi ha un conjunt de lleis que donen suport a la igualtat entre dones i homes dins el sistema educatiu. En primer lloc trobem la Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació (LOE) aquesta exposa la necessitat d'una formació equitativa en el respecte als drets i llibertats fonamentals i en la igualtat d'oportunitats entre homes i dones. A més, considera essencial garantir el ple desenvolupament de la personalitat i el reconeixement de la diversitat afectivosexual per poder superar comportaments sexistes. Per poder fer-ho disposa que en el consell escolar de cada escola, sigui pública o concertada, ha d'haver-hi una persona que impulsi mesures educatives que fomentin la igualtat real i efectiva entre homes i dones. Tanmateix, s'hi troba la Llei 12/2009, de juliol, d'educació; la qual determina la coeducació i el foment de la igualtat real i efectiva entre dones i homes com un dels principis del sistema educatiu. La reforma del 23 de març 2018 de la Llei Orgànica 8/2013, del 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE) exposa la necessitat de desenvolupar a l'escola els valors que fomentin la igualtat efectiva entre homes i dones, així com la prevenció de la violència de gènere.

D'altra banda, hi ha la Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes. Aquesta s'emmarca dins la Llei orgànica 3/2007, del 22 de març; i té per objecte fer efectiu el dret d'igualtat de tracte i d'oportunitats entre dones i homes. Eliminant la discriminació de la dona, independentment de la seva circumstància o condició, en qualsevol dels àmbits de la vida amb l'objectiu d'assolir una societat democràtica, més justa i més solidària. Aquesta violència s'ha d'eliminar, com exposa la Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista; amb la coeducació, ja que la defineix com una acció educadora que valora indistintament l'experiència, les aptituds i l'aportació social i cultural de les dones i els homes, en igualtat de drets, sense estereotips sexistes i androcèntrics, ni actituds discriminatòries, per tal d'aconseguir l'objectiu de construir una societat sense subordinacions culturals i socials entre dones i homes.

A nivell internacional, el 25 de setembre de 2015 l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar la resolució *Transformar el nostre món: l'Agenda 2030 per al*

desenvolupament sostenible, que conté 17 objectius de desenvolupament sostenible (a partir d'ara ODS) i 169 fites associades per assolir en l'horitzó de l'any 2030. Els ODS cobreixen la dimensió social, econòmica, ambiental i institucional de la sostenibilitat i aborden cinc grans àmbits: planeta, persones, prosperitat, pau i aliances (Institut d'Estadística de Catalunya, 2020).

Concretament, el principi número 5 de l'ODS anomenat Igualtat de gènere, té com a finalitat promoure accions que ajudin a aconseguir aquesta igualtat posant fi a totes les formes de discriminació, violència i totes les pràctiques nocives contra les dones i nenes en els àmbits públic i privat. També reconeix la importància de l'accés universal a la salut sexual i reproductiva, així com als drets reproductius per lluitar contra la desigualtat de gènere. Com exposa l'Institut d'Estadística de Catalunya (2020) l'ODS cinc fa una crida als drets d'igualtat, al reconeixement i a la valoració de les cures no remunerades i del treball domèstic, i l'accés als recursos econòmics i naturals, a la tecnologia, als serveis bàsics i financers i a la propietat, així com a la participació plena i efectiva i la igualtat d'oportunitats de lideratge en tots els àmbits de presa de decisions polítiques i econòmiques de les dones. L'adopció de polítiques i lleis encertades per promoure la igualtat de gènere es consideren essencials per eliminar la discriminació de gènere i empoderar les dones. El seguiment de l'ODS cinc en el context europeu es fixa en els avenços realitzats en la reducció de la violència de gènere i en l'adopció de la igualtat de gènere en l'educació, l'ocupació i càrrecs de lideratge.

Segons Sánchez (2020), en els centres, el docent hauria de treballar els ODS no només dies puntuals com per exemple el dia de la terra o el dia internacional de l'eliminació de la violència contra la dona, sinó incloure'ls en la quotidianitat de la pròpia classe. Haurà d'aconseguir que els nens i nenes siguin conscient de la responsabilitat de les seves accions tant a nivell individual com grupal.

Feminisme i escola

Avui dia una escola feminista és una escola que creu en la coeducació. Com s'ha exposat anteriorment l'escola mixta, model educatiu en el qual les nenes i els nens comparteixen escola i aula, és el primer pas necessari cap a una educació igualitària, però no és suficient, no és coeducació. Segons Subirats (2010) a l'escola mixta hi hem arribat, a la coeducació no. Subirats (2010) demostra que la coeducació és un canvi cultural en el model educatiu amb què es construeix cada persona ja des d'abans de néixer.

El concepte d'educació igualitària, que és un sinònim del terme coeducació ha anat d'acord amb la noció social d'igualtat, desenvolupada gràcies a la lluita dels diferents grups

de dones i feministes al llarg d'aquestes últimes dècades, és a dir, és difícil entendre un model d'educació coeducadora, si no s'haguessin donat els agosarats esforços d'aquestes dones per trobar la llibertat i sortir de l'opressió en la qual es trobaven (Yugueros, 2015). Per comprendre aquesta educació igualitària cal comprendre que el concepte d'igualtat entre dones i homes, definit per Pujadas (2015), ha anat evolucionant i ara parlem d'igualtat efectiva entre homes i dones, que inclou les dimensions de: igualtat formal, entesa com l'afirmació de la igualtat de drets entre dones i homes en la normativa; igualtat de tracte, entesa com a absència de tota discriminació directa i indirecta per raó de sexe; igualtat d'oportunitats, entesa com a compensació de les desigualtats existents en les condicions i posicions de dones i homes i, equitat de gènere, entesa com a valoració i presa en consideració de la diversitat i les diferències entre dones i homes.

A diferència de l'escola mixta, com exposa la "*Guía de Coeducación*" del ministeri d'igualtat d'Espanya (2008), el model d'escola coeducadora, parteix de la rellevància de les diferències socials i sexuals entre grups (nens i nenes) per raó de gènere, incorporant la diversitat de gènere com a diversitat cultural. Es reconeixen valors culturals i pràctiques tradicionalment associades a dones. Aquest model contempla l'escola com un espai no neutral en el qual transmeten valors patriarcals assumits com a tradicionals i que contribueix a augmentar les diferències entre homes i dones. L'escola coeducativa té com a objectiu l'eliminació d'estereotips entre sexes superant les desigualtats socials i les jerarquies culturals entre nenes i nens. Tanmateix, com afirma el Govern Basc (2013) en el "*Plan Director para la coeducación y la prevención de la violencia de género en el sistema educativo*", la coeducació pretén recuperar tots els aspectes positius de la cultura masculina i de la cultura femenina i convertir-los en referents de conducta no associats de manera dicotòmica a un determinat gènere, de manera que es potenciï el desenvolupament humà de nenes i nens i se'ls consideri subjectes amb identitat personal al marge d'estereotips de gènere.

A nivell d'escola, Albiach (2018) exposa que el model educatiu feminista necessita democratitzar els claustres i les aules, per promoure l'ús del llenguatge no sexista i per propiciar una redistribució dels espais. El feminisme es basa a respectar tempos, processos i aspiracions de cadascú, és a dir, la coeducació esdevé atenció individualitzada basada en la confiança i l'acompanyament. El feminisme és diàleg, cal experiència dialògica perquè pugui haver-hi coeducació. En aquesta el coneixement s'adquireix per la suma de sabers sense una posició autoritària i de poder que mana. Tanmateix, el feminisme és cooperació i, per aquest motiu, la coeducació requereix el compromís i col·laboració de les famílies i altres membres de la comunitat amb el projecte escolar. Manera a partir de la qual es fan

partícijs i, en fer-ho, l'ecosistema educatiu s'obre, i l'escola passa a ser només una part, canalitzant així el temps educatiu al complet.

Tot i que, actualment, hi ha cada cop més centres educatius que segueixen aquest model d'escola que s'acaba d'exposar algunes autores exposen el següent:

No entenc per què no hi ha associacions educatives que als seus estatus o marc ideològic es declari feministes (o jo no les trobo). No ens fa por declarar-nos progressistes, democràtics, autogestionaris, pacifistes, laics, plurals... Els objectius del feminisme bé que els compartim i els treballem de bon grat a través de la coeducació. Per què no afegir també aquesta etiqueta al nostre marc ideològic, a la nostra carta de presentació? (Ontiveros, 2015, par.3)

Altrament, avui dia sorgeixen diverses iniciatives que busquen una escola més feminista. Un exemple és el projecte *Escoles feministes* (2019) que es defineix com un projecte de transformació educativa per una escola pública emancipadora.

Som docents, mares, pares i col·lectius que apostem per la transformació educativa de l'escola pública des d'una mirada feminista. Volem repensar metodologies, continguts, objectius, eines institucionals i tot allò que afecta l'educació pública a partir d'una perspectiva feminista, ecologista, antiracista, anticlassista, anticapacitista i, en definitiva, des d'una perspectiva veritablement transformadora. (*Escoles feministes*, 2019, par 1).

En alguns projectes com el mencionat anteriorment, es pot veure clarament la rellevància de la participació de les famílies. Cal recordar, com exposa la "Guía de Coeducación" del ministeri d'igualtat (2008), la família, com a agent de socialització, pot ser part activa i impulsora dels postulats de la coeducació. La seva participació, de manera coordinada amb el centre, en el procés educatiu dels nens i les nenes ha de vetllar per la coherència i reforçament mutu dels valors i exemples desenvolupats en tots dos espais de socialització, l'escola i la llar.

Rol de la mestra i el mestre feminista

La teoria feminista, com a marc teòric i pedagògic, ofereix als educadors una oportunitat única per comprometre's críticament amb ells mateixos i amb els seus estudiants i, no només amb els seus programes educatius, sinó també en les seves futures aules (De Saxe, 2014). El feminisme dins de l'educació, segons Lather (1991), considera certes preguntes que ens ajuden a reflexionar sobre un pla d'estudis alliberador que aborda directament

elements d'autoreflexió, el coneixement com a poder, així com una deconstrucció del que ens ha estat profundament arrelat al llarg de molts anys d'escolarització occidentalitzada.

És per això que el paper del docent esdevé un dels elements clau en la construcció d'una escola feminista, una escola amb coeducació. El o la mestra a nivell individual i personal reflexiona i, en conseqüència actua, com exposa anteriorment Lather (1991) per tal de deconstruir un aprenentatge profundament arrelat, com s'ha pogut veure al llarg del marc teòric, a una societat patriarcal amb una gran manca d'igualtat entre dones i homes.

Amb l'adequada formació, com exposa la *Guía de Coeducación* del ministeri d'igualtat (2008), el docent haurà de:

- Examinar els continguts i materials utilitzats dins del procés educatiu per a evitar incloure elements sexistes, anul·lar models femenins, etc.
- Detectar les situacions de desigualtat que es poden donar en l'espai educatiu observant les conductes, actituds, el llenguatge, percepcions i expectatives dels alumnes enfront de l'aprenentatge, l'educació rebuda, els rols masculins i femenins, la vida professional, les seves expectatives de futur, etc.
- Impulsar l'empoderament de la dona introduint figures femenines rellevants dins dels continguts, fomentant la participació de les noies i qüestionant els models tradicionals de les relacions de gènere dins de l'espai educatiu.
- Intervenir per al desenvolupament integral de les alumnes i alumnes en igualtat.

OBJECTIUS

Per tal de donar resposta a la pregunta de recerca plantejada: Com influeix l'escola en la construcció d'una societat més feminista?; s'han creat tres objectius generals. El primer consisteix a descriure què vol dir ser una escola feminista. El segon objectiu és conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista. Finalment, el tercer objectiu és analitzar quin suport té el feminisme en educació.

MÈTODE

Aquesta investigació es troba dins del paradigma humanístic - interpretatiu, ja que la seva finalitat és comprendre i interpretar la realitat que l'envolta. En aquest cas comprendre com influeix l'escola en la construcció d'una societat més feminista. Segons els objectius que guien la recerca és un estudi de tipus explicatiu, ja que pretén explicar la causalitat que hi ha entre l'escola i la societat, és a dir, explicar com l'escola pot influir en el fet que la societat sigui més feminista, més igualitària. Segons l'abast temporal és un estudi transversal pel fet que es recolliran les dades en un únic moment. A més, es tracta d'una recerca de camp

realitzada en una situació natural, tenint en compte les situacions reals que es viuen. Finalment, s'utilitza la metodologia mixta de caràcter qualitatiu i quantitatiu perquè es pretén recollir experiències i opinions professionals i, a més, informacions més empíriques dels diferents especialistes.

En aquest estudi es va seleccionar tres tipus de **participants**: persones expertes en feminisme i educació, persones directores de centres educatius i, mestres d'escoles, en la major part, considerades feministes. Per seleccionar les persones expertes es va prendre com a criteri que fossin professionals amb una certa trajectòria en el món educatiu i en el feminisme. En segon lloc, per seleccionar les persones directores i mestres es va cercar amb l'ajuda i criteri de les expertes que fossin escoles feministes dins el territori de Catalunya, tot i això, finalment a causa de la falta de mostra, van participar també persones d'escoles més tradicionals. Concretament, la mostra va ser la següent:

- 4 expertes: Una experta de Rosa Sensat, una del Projecte Escoles Feministes, una de l'Institut Català de la Salut i una de la Universitat Ramon Llull - Blanquerna.
- 2 persones directores: la directora d'una escola bressol i el director d'una escola d'infantil segon cicle, primària i ESO.
- 25 mestres: 23 dones i 2 homes de les etapes d'infantil, primària i secundària; dels quals 17 docents són de centres públics i 8 de centres concertats. Concretament, 9 mestres portaven exercint la professió menys de 10 anys, 6 entre 11 i 20 anys i, 10 més de 20 anys. A més, pel que fa a la formació en feminisme 18 van exposar que no tenien la suficient i que els agradaria formar-se més, 6 deien que estaven formats en feminisme i 1 exposava que no li interessava formar-se en el tema.

Per tal de donar resposta als tres objectius plantejats a la recerca es van dissenyar tres **instruments** diferents de recollida de dades: una entrevista per les persones expertes, una altra entrevista per les persones directores dels centres i un qüestionari en línia per les mestres. En primer lloc, l'entrevista de les expertes (vegeu Annex 1) està formada per preguntes de caràcter qualitatiu i de resposta oberta amb l'objectiu de donar resposta als tres objectius de la recerca. Les entrevistes a les expertes van tenir una durada d'entre 20 minuts i 1 hora i, es van realitzar de manera virtual a partir de les plataformes Google Meet i Zoom. En segon lloc, l'entrevista de les persones directores (vegeu Annex 2) també estava formada per preguntes qualitatives i obertes, ja que també es pretenia que els participants poguessin afegir tot allò que consideressin. A diferència de les anteriors, aquestes tenien menys preguntes, ja que van haver de ser escorçades a causa de la poca disponibilitat dels equips directius dels centres en aquest curs de situació excepcional per la Covid-19. Tot i això, van tenir una durada de 30 minuts aproximadament, una es va realitzar de manera

presencial i l'altra virtual. Finalment, en tercer lloc, es va dissenyar un qüestionari en línia a partir de la plataforma Google Formularis (vegeu Annex 3). D'aquesta manera es va poder difondre àgilment i es va fer arribar a més mestres que si s'haguessin fet entrevistes. Aquest qüestionari presenta principalment preguntes tancades i d'opció múltiple i, alguna breu pregunta oberta.

Les dues entrevistes i el qüestionari van ser pensats per respondre als tres objectius i, per aquest motiu tenen punts en comú amb la finalitat de poder triangular en l'anàlisi de dades els resultats d'expertes, persones directores i mestres. Tot i això també consten de trets distintius que permeten aprofundir en aspectes a destacar de cada tipus de mostra.

Aquest estudi es va realitzar durant el curs acadèmic 2020 - 2021. Seguidament s'exposa el **procediment** de recollida i anàlisi de dades. En primer lloc, un cop vam tenir creat el quadre de comandament, vam dissenyar els instruments els quals ens van permetre recollir les dades i posteriorment analitzar-les. Per poder dur a terme les entrevistes i passar el qüestionari vam intentar contactar amb 8 expertes i 19 escoles de Catalunya via correu electrònic o telèfon. Un cop vam aconseguir les seves participacions van enviar el consentiment informat, les preguntes de l'entrevista i l'enllaç del Google Meet o Zoom, així com l'enllaç del qüestionari en línia. Es van donar els mesos de febrer i març per respondre tant les entrevistes com el qüestionari. Un cop fet el treball de camp, es va procedir a la gestió i l'anàlisi de les dades obtingudes. Per fer-ho les entrevistes van ser enregistrades en forma de gravació de veu, sempre amb el consentiment de la persona entrevistada, per tal de poder-les transcriure de manera més detallada. Seguidament es va agrupar i codificar la informació recollida en les diferents categories per poder analitzar i, posteriorment comparar-la amb les altres mostres (expertes, persones directores i mestres). Finalment es va procedir a la redacció dels resultats, la discussió i les conclusions de la recerca.

Amb relació a les **condicions ètiques**, per poder realitzar les entrevistes primer es va demanar el consentiment informat de totes les persones participants. En aquest full de consentiment es va informar de la temàtica de la recerca i dels objectius, a més, es va justificar perquè eren necessàries les seves opinions i es va informar de la intenció de gravar la veu. Les entrevistes es van fer sempre amb respecte i, es va procurar no envair la intimitat de les persones participants. A més, es va assegurar la confidencialitat de les persones participants guardant l'anonimat. I, es va vetllar perquè en tot moment tothom estigués informat de les finalitats que es persegueixen sense cap mena de coacció. Finalment, cal afegir que aquesta recerca es va realitzar amb l'objectiu que no hi hagi cap mena de plagi, posat que es va vetllar per una correcta citació.

RESULTATS

Seguidament, s'exposen els resultats obtinguts a la recerca els quals s'organitzen a partir de cada un dels objectius de l'estudi i les seves categories.

A continuació, s'exposen els resultats obtinguts de les cinc categories del primer objectiu - **Descriure què vol dir ser una escola feminista** - de l'estudi: concepció d'escola feminista, ideari del centre, pràctiques educatives, participació en el moviment feminista educatiu i implicació de les famílies.

Respecte a la categoria de la **concepció d'escola feminista** totes les expertes (a partir d'ara, E) coincideixen que aquesta ha de vetllar per la igualtat de gènere. Les E1, E2 i E4 afegeixen que ha de ser inclusiva. L'E4 emfatitza la necessitat de superar l'androcentrisme a través del llenguatge, la corresponsabilitat i la presa de decisions tot fomentant els valors feministes com el diàleg, la cura i la col·laboració. Les E2 i E3 diuen que una escola feminista té un projecte polític per educar en el feminisme. Aquest projecte, tal com diu l'E3, podria implicar plantejar-se si a l'escola hi ha una paritat en els rols de responsabilitat o si les activitats d'aula redueixen els estereotips de gènere. Tanmateix, la directora i el director coincideixen en el fet que una escola feminista promou la igualtat de gènere i respecta la diversitat de l'alumnat. La directora afegeix que l'escola feminista ha de tenir una mirada coeducadora. Pel que fa als mestres un 88% (n=22) dels docents també han exposat que una escola feminista ha d'incloure la igualtat de gènere. Un 48% (n=12) ha dit que ha de ser inclusiva on tothom tingui lloc i alhora s'utilitzin un llenguatge inclusiu. Un 28 % (n=7) han recalcat la importància que sigui una escola en la qual es prengui consciència de les desigualtats existents avui dia entre persones. Un 24% (n=6) ha apostat perquè les dones han de ser referents que es mostrin a l'alumnat. Un 20% (n=5) han dit de manera explícita que la coeducació ha de ser un pilar fonamental en una escola feminista. Un 12% (n=3) han dit que no només s'ha de treballar en dies assenyalats sinó que la perspectiva feminista s'ha d'incloure en la vida quotidiana de l'escola. Només un 8% (n=2) ha exposat que una escola feminista ha d'incloure l'educació afectivosexual i, un 4% (n=1) ha dit que ha d'incloure la diversitat de gènere fora de la binària. Davant això, 68% (n=17) dels mestres consideren que la seva escola sí que és feminista, el 20% (n=5) que no ho és i el 12% (n=3) exposen que no ho saben.

Seguidament, les expertes afirmen que a una escola feminista *la coeducació té un paper essencial*. És més, les E2 i E4 diuen que la coeducació és la traducció del feminisme en educació. Segons les E1, E3 i E4 la coeducació permet oferir als infants una proposta educativa que impliqui equitat de gènere reduint els estereotips. Tanmateix, l'E4 afegeix que la coeducació permet donar visibilitat a les dones i, per tant, oferir als infants dones

referents. L'E2 destaca la importància de considerar també la coeducació de classes no només de gènere. És a dir la importància de l'escola pública com un centre interclassista per poder oferir als infants una educació rica, diversa, crítica i plural.

Pel que fa a la *distribució dels espais a l'escola* les quatre E han afirmat que sí que influeix en la igualtat. Tal com exposa l'E2 en els espais en els quals no s'ha fet un treball de coeducació o de perspectiva de gènere hi ha una segregació molt clara. Un exemple que han esmentat les quatre E són els patis. Hi ha una tendència a què els nens ocupin la part central del pati a través del futbol, deixant als marges a tots aquells infants, majoritàriament nenes, que no volen jugar a pilota, adoptant un joc més tranquil en un espai marginal. Davant aquesta situació les quatre E parlen d'un canvi en les propostes de joc que s'ofereixen en els patis, per tal de diversificar els jocs i donar opcions per a tothom. D'altra banda, l'E2 mostra com els lavabos i els vestuaris mixtos són una bona solució per no discriminar per gènere als infants, però on és molt important fer un treball previ amb nens i nenes. Ja que també poden ser espais en el qual es reproduïx la desigualtat de gènere provocant que les nenes hagin de netejar el que els nens han embrutat per poder-los utilitzar. L'E2 també afegeix que la disposició amb tarima i per taules individuals de l'aula fa que aquest no sigui un espai igualitari, provocant una jerarquitització i promovent la competitivitat escolar. Tant el director com la directora exposen que els espais de les seves escoles afavoreixen a la igualtat entre nenes i nens o homes i dones. La directora explica que els espais d'higiene són comuns i la resta també estan pensats per a tothom amb decoracions neutres. El director exposa que, sobretot, els espais d'esbarjo marquen les conductes o les relacions de rols que s'estableixen entre infants i, per aquest motiu, l'escola va crear una comissió dels espais d'esbarjo amb l'objectiu principal que aquests siguin espais que donin oportunitats a tot l'alumnat a partir de la diversificació d'espais i d'estils de joc. Pel que fa als mestres un 76%(n=19) consideren que els espais de les seves escoles sí que afavoreixen a la igualtat, en canvi un 12% (n=3) diuen que no i un 12% (n=3) no ho saben. D'una banda, el 75% (n=18) consideren que els espais afavoreixen a la igualtat perquè estan dissenyats perquè siguin per a tothom; un 8,33% (n=2) perquè han estat transformats perquè siguin inclusius; un 4,17% (n=1) perquè es té molt en compte el vocabulari en els diferents espais de l'escola i això fa que siguin més igualitaris; un 4,17% (n=1) perquè es vetlla per un joc cooperatiu i per a tothom dins el pati i; un 4,17 (n=1) exposa que afavoreixen a la igualtat perquè s'intenta que el nombre de dones i homes als diferents càrrecs sigui semblant. D'altra banda, un 12% (n=3) exposa que no tots els espais afavoreixen a la igualtat perquè els lavabos i els vestidors encara separen nens i nenes. I, un 8,33% (n=2) explica que el pati encara mostra una clara segregació de sexes. Finalment, un 4,17% (n=1) justifica que no ho sap perquè mai s'ha plantejat si els espais de l'escola

promouen la igualtat entre persones.

Quant a la categoria sobre **l'ideari del centre** les E1 i E3 consideren que sí que hauria de quedar recollit en algun document de l'escola que aquesta és feminista. Les E2, E3 i E4 exposen que actualment la paraula feminista pot provocar cert rebuig o inseguretat. Elles afirmen que el més important és que les accions realitzades a l'escola tinguin una mirada feminista. Tal com exposen les E1, E2 i E4 és essencial que a l'escola hi hagi un exercici de reflexió, revisió i avaluació del projecte educatiu per tal que sigui feminista, igualitari i inclusiu.

En relació amb la categoria de **pràctiques educatives** les quatre E afirmen que sí que és important que hi hagi projectes o pràctiques a l'escola que treballin el feminisme. Les E1 i E2 exposen que no ha de ser un treball que es dona de forma puntal, com per exemple el 8 de març o el 25 de novembre, sinó un treball del feminisme de manera natural i transversal al llarg del curs. Tot i que, tal com explica l'E4, això avui dia depèn de les possibilitats del centre, ja que no a totes les escoles hi ha docents feministes. L'E3 afirma que el treball del feminisme a l'escola és essencial davant el gran ventall de models impregnats pel masclisme que reben contínuament els infants. L'E4 també comenta que no només és necessari un treball en clau de gènere sinó oferir amb una mirada culturalment plural i decolonial. Les dues persones directores diuen que el feminisme a l'escola es treballa en el dia a dia, donant resposta a les necessitats de tots els infants. Tot i això, el director emfatitza que escoltant aquestes necessitats han sorgit diversos temes de treball a l'escola. Alguns exemples són la diversitat de gènere, l'educació sexual i la diversitat afectiva a sisè de primària. El treball de la diversitat sexual i de la influència de la pornografia en les formes de relació afectivosexuals de les persones a l'Educació Secundària Obligatòria (ESO). A més, ha explicat que actualment l'escola està creant un pla d'igualtat de gènere i d'educació afectivosexual. I, pel que fa als mestres un 60% (n=15) exposen que a l'escola el feminisme es treballa a partir de xerrades, un 40% (n=10) amb projectes, un 36% (n=9) a partir de tallers, un 20% (n=5) ho fan amb espais d'aprenentatge i també un altre 20% (n=5) de manera transversal en el dia a dia; un 16% (n=4) ho fan amb racons, un 12% (n=3) exposen que el feminisme no es treballa a les seves escoles; un 8% (n=2) diuen que ho fan potenciant el dia de la dona científica i el dia de la dona treballadora. Hi ha 4% (n=1) que ho fa a partir de contes, un altre a partir de fitxes, de maletes de coeducació, de sessions de filosofia, acollint notícies de l'actualitat i un altre 4% (n=1) ho fa a partir de les comissions de treball de l'escola.

Davant la categoria de **participació en el moviment feminista educatiu** les quatre expertes coincideixen en el fet que és necessari que les persones de l'escola (equip directiu,

mestres, famílies, infants, etc.) participin en el moviment feminista educatiu. Tot i això, les E2 i E4 exposen que s'han de respectar les diversitats de ritmes que hi poden haver. Tal com afirma l'E4, les persones que encara no han pres consciència d'aquestes desigualtats i les que tenen trajectòria dins el feminisme és important que treballin de forma col·laborativa en un projecte comú, creant així una comunitat on, com exposen les E1, E3 i E4, cada membre té un rol educatiu important. Com diu l'E3, cal destacar que amb aquesta participació en el moviment l'escola ajuda a la societat a què aquesta tingui una mirada més educativa i, alhora els diferents agents educatius de l'entorn puguin treballar en xarxa i crear projectes més potents. D'una banda, el director explica que l'escola participa a partir de la comissió de gènere. I, d'altra banda, la directora exposa que actualment l'escola no participa, tot i que, dies assenyalats com el vuit de març sempre es fa una reivindicació pels drets de la dona. De la mateixa manera 64% (n=16) dels docents exposen que els membres de la comunitat educativa no participen en el moviment feminista educatiu, però el 36% (n=9) exposen que sí. Concretament, aquests últims especifiquen que un 66,67% (n=6) participen a partir de formacions a nivell personal, un 22,22% (n=2) ho fan amb la comissió de gènere i, un 11,11% (n=1) assistint a espais de diàleg i xerrades.

Pel que fa a la categoria d'**implicació de les famílies** les quatre expertes creuen que la família és important en la construcció d'una escola feminista. L'E1 exposa que poden participar a partir d'una comissió feminista o de gènere. D'altra banda, l'E2 diu que és necessari tenir en compte la diversitat de posicionaments vitals que poden haver dins una escola. L'E4 diu que s'ha de tenir en compte també la situació social-econòmica d'aquestes famílies, ja que això influirà directament en el temps i disposició que tinguin per implicar-se. Finalment, l'E3 afirma que és essencial la implicació de les famílies, ja que són representants de la societat dins l'escola. Una societat que encara està impregnada d'un model patriarcal i, davant d'això és clau treballar i tractar els valors masclistes que es poden transmetre dins les famílies. Les dues persones directores han exposat que a l'escola es dona un espai perquè les famílies puguin aportar la seva visió feminista. En el cas de la directora ha comentat que actualment es fa a partir de xerrades i amb l'Associació de Famílies d'Alumnes (AFA), qui vol crear una comissió feminista. El director també ha exposat que a l'escola les famílies poden aportar aquesta visió a partir de la comissió de gènere, la qual justament va ser creada fa tres anys a petició d'unes mares de l'escola. Tanmateix, ha explicat que a l'escola tenen un projecte que s'anomena "Som el que fem" que està obert a tothom (alumnes, famílies i docents) i on l'objectiu principal és fomentar el pensament crític i el fet de ser agents de canvi proposant iniciatives. Pel que fa als docents un 60% (n=15) exposen que les famílies no participen per promoure una escola feminista. Tot i que, un 40% (n=10) afirmen que sí. Aquesta participació és a partir de comissions de

coeducació, de gènere o de salut que hi ha a l'escola, concretament, un 72,73% (n=8) ho han afirmat. D'altra banda, la participació de les famílies també és dona amb formacions 18,18% (n=2), un 9,09% (n=1) amb activitats sobre el feminisme, un 9,09% (n=1) amb l'assistència a jornades pedagògiques de gènere i, un 9,09% (n=1) donant veu a les famílies dins l'escola.

A continuació, s'exposen els resultats obtinguts de les tres categories del segon objectiu - **Conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista** - de l'estudi: metodologia d'aula, coordinació entre mestres i relació docent amb famílies.

Pel que fa a la categoria de la **metodologia d'aula** del mestre o la mestra feminista les quatre expertes coincideixen en el fet que és essencial que l'equip de docents utilitzi un llenguatge inclusiu. Per fer-ho les E1 i E3 exposen que cal que les mestres i els mestres de les escoles prenguin consciència de la perspectiva de gènere. Això permetrà, tal com explica l'E2 fer una revisió dels continguts i introduir aspectes necessaris pels infants com pot ser l'educació afectivosexual. Fent que la metodologia d'aula empoderi l'alumnat. L'E3 diu que s'ha d'oferir una atenció equitativa als infants i fer activitats que de manera més o menys explícita tractin l'equitat de gènere a l'aula. L'E4 emfatitza en el fet que la metodologia d'aula d'una mestra o un mestre feminista ha de ser participativa, vivencial i reflexiva promovent el pensament crític dels infants. A més, la figura del docent ha d'estar humanitzada i oferir als alumnes una atenció propera i de cooperació. Tant el director com la directora exposen que aquesta metodologia es basa en el seu propi model, és a dir, la mestra o el mestre ha de creure i integrar com a persona el feminisme per poder transmetre-ho als infants. D'altra banda, la directora exposa que a una llar d'infants és difícil dur a terme projectes o activitats per tractar el feminisme a causa de l'edat i moment evolutiu dels nens i nenes. Pel que fa al director exposa que a l'escola s'esforcen perquè el llenguatge sigui el més respectuós possible amb les diversitats de gènere i d'identitat sexual, ja que la càrrega social i cultural d'una societat androcentrista té una gran influència en el nostre llenguatge.

Pel que fa a les activitats un 72% (n=18) mestres exposen que aquestes no segueixen cap guia, pla ni document sobre coeducació. Mentre que el 28% (n=7) afirma que sí. Tot i això, un 84% (n=21) exposen que els recursos i materials estan prèviament pensats i repassats perquè afavoreixin a la igualtat entre infants. En canvi, un 16% (n=4) diuen que no. Pel que fa als referents les i els mestres exposen que a l'escola un 44% (n=11) sí que mostren als infants la mateixa quantitat d'homes i dones com a referents culturals. Un 36% (n=9) diu que no, un 12% (n=3) que ho intenta, un 8% (n=2) explica que ara es fa més incidència en els models femenins i un 4% (n=1) exposa que caldria analitzar-ho i

revisar-ho. El 96% (n=24) dels docents consideren que amb la seva mirada i manera de pensar transmeten als infants una sensibilitat pel respecte i el goig per la diversitat humana. Alguns exemples de com ho fan són: transmeten l'ús d'un llenguatge inclusiu, potenciant l'empatia i el respecte responen a les curiositats dels infants, fent entendre que no hi ha jocs de nens i jocs de nenes, educant infants crítics amb la societat i amb si mateixos, etc. Un 4% (n=1) exposa que a vegades sí que transmet aquesta sensibilitat per la diversitat, però d'altres no. El 80% (n=20) dels mestres exposen que sempre utilitzen un llenguatge no sexista i no discriminatori a l'aula, en canvi, el 20% (n=5) diuen que a vegades no. I, a l'hora de vetllar perquè els infants també facin un ús correcte del llenguatge un 76% (n=19) exposa que ho fa sempre i, un 24% (n=6) a vegades.

Quant a la categoria de **coordinació entre mestres** les E2, E3 i E4 exposen que perquè hi hagi una relació igualitària entre mestres ha d'haver paritat en els càrrecs de presa de decisions. Tanmateix, les E1, E2 i E4 exposen que és essencial fomentar que els homes es dediquin als treballs de cures, com pot ser l'educació, ja que la societat ha de valorar més les cures perquè són necessàries. Per afavorir a una relació igualitària entre mestres cal, segons l'E2, respectar l'ús de la paraula, saber escoltar, aconseguir que tinguin veu les persones que normalment no la tenen i cuidar el benestar de totes les persones de l'equip docent. Això és clau per poder trencar amb el que exposen les E1 i E4: a les reunions hi ha estudis que posen de manifest que els homes fan un major ús de la paraula, és a dir, un major nombre d'intervencions i més llargues que les dones, rebent així molta més atenció i valoració que elles. La directora de la llar d'infants exposa que actualment hi ha una absència del gènere masculí com a referent educatiu i, això fa que no hi hagi paritat de gènere a l'escola bressol. El director també mostra com a important aquesta paritat de gèneres a l'escola, perquè el propi equilibri d'aquesta més la diversitat de les persones sigui el més heterogeni i el més complementari possible. Tot i que el director exposa que a l'escola avui dia s'ha aconseguit equilibri entre nombre de dones i homes, de la mateixa manera que la directora, a l'etapa d'infantil és on hi ha un desequilibri més gran on la majoria de docents són dones. Tret d'aquest fet, ambdós exposen que entre els docents que hi ha s'estableix una relació igualitària. Pel que fa a les mestres i els mestres, un 64% (n=16) exposa que a les reunions amb les companyes i els companys hi ha un predomini del diàleg i del respecte per tothom; un 44% (n=11) exposa que es fa ús del llenguatge inclusiu no sexista. Un 16% (n=4) diu que cal més formació en coeducació i llenguatge inclusiu. Un 8% (n=2) explica que utilitzen el genèric femení, ja que la majoria de persones al claustre són dones. En canvi, també un 8% (n=2) explica que tot i ser la majoria dones sempre s'utilitza el genèric masculí. Un 8% (n=2) diu que a vegades hi ha presència de llenguatge sexista. Un altre 8% (n=2) no ha donat resposta a la qüestió i, per acabar, un 4% (n=1)

explica que dins el professorat del centre hi ha diferències per qüestió d'anys d'experiència com a docent.

Respecte a la categoria de **relació docent amb famílies** l'E4 exposa que perquè el o la docent pugui ajudar-les a prendre consciència sobre el feminisme primer ha de ser el propi docent qui prengui consciència i, després pensi que no per ser mestre té un nivell superior al que pugui tenir una família. Hem de partir d'una visió menys jerarquizada i més col·lectiva pensant que totes les persones poden aportar. Per aquest motiu com exposa l'E3, s'ha de tractar a les famílies amb tacte perquè la intenció no és allisonar. És essencial, com mostra l'E2 que la mestra o el mestre ofereixi el seu exemple d'educació coeducadora i feminista dia a dia amb naturalitat. Les E1 i E3 diuen que des de l'escola es podrien fer xerrades per tractar aquests temes i, recomanar contes per treballar des de casa amb els infants. D'altra banda, respecte al tema de quins membres de les famílies assisteixen més a les reunions escolars els mestres han exposat que un 88% (n=22) mares, un 24% (n=6) pares, un 8% (n=2) els dos progenitors alhora i, un 4% (n=1) explica que depèn dels grups i, considera que no hi ha una tendència majoritària. Tanmateix, un 72% (n=18) dels docents han exposat que a l'escola sí que es treballa d'alguna manera per conscienciar que l'educació d'un infant és responsabilitat de tots els progenitors. Mentre que un 16% (n=4) consideren que no, un 8% (n=2) que de vegades i un 4% (n=1) exposa que no té prou informació sobre el tema. Tots els docents menys un han exposat amb un 96% (n=4) que a les entrevistes amb famílies sempre hi predomina un diàleg on tothom és respectat de la mateixa manera. El 4% (n=1) ha dit que de vegades. En aquestes mateixes entrevistes les i els mestres han mostrat que un 80% (n=20) sempre s'utilitza un llenguatge no sexista, però un 20% (n=5) ha dit que a vegades sí.

A continuació, s'exposen els resultats obtinguts de les dues categories del tercer objectiu - **Analitzar quin suport té el feminisme en educació** - de l'estudi: lleis i Agenda 2030.

Pel que fa a la categoria de les **lleis** les expertes han exposat que les lleis que promouen la coeducació i el feminisme a l'escola són les següents: a) Llei Orgànica 1/2004, del 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència de gènere, en la qual, com exposa l'E4, es veu la necessitat de prevenir aquesta violència des de l'escola. b) Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. Aquesta segons l'E4, al capítol quatre parla de la coeducació d'una manera molt exhaustiva. c) Llei 11/2014 per a garantir els drets LGBTI i per erradicar l'homofòbia, la bifòbia i la transfòbia. Explica l'E4 que aquesta llei té un article on parla de coeducació. d) Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes. Segons l'E4 també parla i desenvolupa la

coeducació. e) Llei Orgànica 3/2020, del 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006, del 3 de maig, d'educació. També coneguda com a Llei Celaá. L'E3 comenta que aquesta contempla algunes qüestions de coeducació.

D'altra banda, les expertes també afegixen dues lleis més: f) Llei Orgànica 3/2007, del 22 de març, per la igualtat efectiva de dones i homes. g) Llei 1/2021, del 24 de març, de mesures urgents en matèria de protecció i assistència a les víctimes de violència de gènere. Segons l'E1 aquesta llei inclou que la violència que s'exerceix als infants per fer mal a les mares també s'entén com a violència masclista. Tot i que, aparentment pot no mostrar-se una relació directa amb la coeducació i el feminisme, considerem que el treball a nivell de societat per entendre el que és violència masclista repercuteix en les conductes de les persones de l'escola siguin infants, adolescents o adultes.

Les E3 i E4 expliquen que les lleis són importants i necessàries perquè donen suport, però no són suficients. L'E3 comenta "Hi ha un error en pensar que si canvia la llei canviarà l'educació". I, l'E4 diu "Si no hi ha un procés de sensibilització i de formació en els termes sobre feminisme les lleis no aterren en els centres educatius i a la majoria de docents els hi queden lluny".

Finalment, pel que fa a la categoria de **l'Agenda 2030**, les E1 i E2 comenten que l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible (ODS) número cinc en relació a la igualtat de gènere, pot servir per tractar el feminisme a l'escola. L'E4 afegix, que pot ser interessant que l'ODS serveixi a l'escola per conèixer les realitats d'altres parts del món, com exposa no és el mateix ser una nena a Catalunya que, per exemple, a Nigèria. L'E3 comenta que cada curs de l'escola pot encarregar-se d'un ODS i plantejar activitats i dinàmiques per tota l'escola. D'aquesta manera al llarg dels anys els infants aniran treballant en profunditat cada un dels ODS. D'una banda, la directora de l'escola bressol exposa que no coneix massa aquesta agenda ni els ODS i, exposa que s'allunyen molt dels objectius propis de l'etapa 0-3 anys. D'altra banda, el director de l'escola afirma que sí que coneix l'Agenda 2030. A més, exposa que fa quatre anys van ser els propis alumnes en una assemblea el que van triar quin objectiu treballaria cada curs. D'aquesta manera actualment a l'escola l'objectiu número cinc, igualtat de gènere, el treballa 5è de primària de manera transversal al llarg de tot el curs i, també dissenyant i preparant activitats per la resta de l'escola. Finalment, diu que un dels objectius a curt termini que es proposa a l'escola és treballar els ODS d'una manera més explícita en el dia a dia, ja que avui dia hi són presents, però potser no se'n pren consciència.

Pel que fa als docents el 72% (n=18) diuen que no coneixen els ODS. En canvi, un 28% (n=7) diuen que sí. També mostren que majoritàriament a les escoles, 84% (n=21), no hi ha cap iniciativa per treballar l'ODS número cinc (Igualtat de gènere) de l'Agenda 2030. En canvi un 16% (n=4) diuen que sí. Aquests docents que exposen que sí, un 60% (n=3) comenten que aquest ODS d'Igualtat de gènere el treballa un curs en concret de l'escola, 5è de primària, i ho fa durant tot el curs. De la mateixa manera que els altres cursos tracten altres objectius. Un 20% (n=1) explica que ho treballen en el dia a dia de l'escola i, també un 20% (n=1) diu que desconeix com es fa aquest treball.

DISCUSSIÓ I CONCLUSIÓ

En relació amb el primer objectiu plantejat - Descriure que vol dir ser una escola feminista - l'Agencia Ejecutiva en el ámbito Educativo, Audiovisual y Cultural, EACEA, (2010) defineix el feminisme com el compromís a favor de la igualtat política, social i econòmica entre dones i homes. D'acord amb aquesta relació entre feminisme i igualtat, els resultats tant de les persones expertes, directores com mestres exposen que una escola feminista ha de vetllar per la igualtat de gènere i, no només això sinó que ha de vetllar per la diversitat de l'alumnat sent una escola inclusiva. A més, els resultats mostren que la coeducació ha de ser un pilar fonamental en una escola feminista, ja que, d'acord amb la "*Guía de Coeducación*" del ministeri d'igualtat d'Espanya (2008) i amb el Govern Basc (2013) en el "*Plan Director para la coeducación y la prevención de la violencia de género en el sistema educativo*", la coeducació permet oferir als infants una proposta educativa que redueixi els estereotips de gènere i dona importància a les dones visibilitzant-les com a referents culturals. Pel que fa a la distribució dels espais a l'escola en els resultats tant les persones expertes, directores com mestres, d'acord amb Albiach (2018), exposen que aquests influeixen en la igualtat, ja que els espais que no han estat redistribuïts des del model educatiu feminista presenten una clara segregació entre nens i nenes.

Seguidament els resultats de les expertes donen resposta a Ontiveros (2015) exposant que avui dia la paraula feminista pot provocar rebuig o inseguretats a certs membres de la comunitat educativa. Però diuen que davant d'aquest fet el més important és que les accions realitzades a l'escola tinguin implícita aquesta mirada feminista.

En relació amb les pràctiques educatives cal destacar que les persones expertes, directores i mestres exposen que és essencial que hi hagi projectes o pràctiques a l'escola que treballin el feminisme. Tot i que les expertes destaquen que és important que es faci dia a dia de manera transversal al llarg del curs, l'equip de docents respon que el principal

element per treballar el feminisme a l'escola són les xerrades. Al nostre entendre aquestes no es fan de forma diària a les escoles. Tot i això, també es donen altres formes de pràctiques com els projectes, ambients o tallers que sí que poden implicar un treball més continu sobre el feminisme.

Tot i que avui dia van sorgint diversos projectes, assemblees, etc. que promouen el moviment feminista educatiu, com és la iniciativa d'Escoles feministes (2019), els resultats de les expertes mostren la importància de respectar les diversitats de ritmes que hi poden haver dins la comunitat educativa i la necessitat de treballar de forma cooperativa totes les persones, des de les que encara no han pres consciència de les desigualtats existents fins les que tenen trajectòria dins el feminisme.

D'acord amb la "Guía de Coeducación" del ministeri d'igualtat (2008) els resultats mostren com les famílies poden ser part activa i impulsora de la coeducació i del feminisme dins l'escola, essent les principals representants de la societat i membres impulsores de la creació de comissions de gènere a les escoles.

Pel que fa al segon objectiu plantejat - Conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista - cal destacar que d'acord amb Lather (1991) i De Saxe (2014) els resultats mostren com cal que les mestres i els mestres de les escoles prenguin consciència de la perspectiva de gènere i, creguin i integrin com a persona el feminisme per poder transmetre-ho als infants, compromentent-se així críticament amb si mateixos. A més, tal com exposa la *Guía de Coeducación* del ministeri d'igualtat (2008) els nostres resultats mostren com la major part dels docents que han respost el qüestionari afirmen que els recursos i materials que s'ofereixen als infants estan prèviament pensats i repassats perquè afavoreixen a la igualtat. Una revisió de continguts i materials que com exposen les expertes permet introduir aspectes necessaris per als infants com l'educació afectivosexual. Tanmateix, d'acord amb la *Guía de Coeducación* del ministeri d'igualtat (2008) els resultats mostren com el mestre o la mestra feminista ha d'impulsar l'empoderament de la dona introduint figures femenines rellevants dins dels continguts i, qüestionant els models tradicionals de les relacions de gènere dins l'espai educatiu promovent així al pensament crític. Seguidament cal destacar que els resultats de les persones expertes, directores i mestres coincideixen que el rol de la mestra o el mestre feminista comporta la utilització del llenguatge inclusiu.

D'acord amb Albiach (2018) els resultats exposen que el model educatiu feminista requereix democratitzar els claustres, respectant l'ús de la paraula, escoltant, vetllant per

aconseguir que tinguin veu les persones que normalment no la tenen, cuidant el benestar de totes les persones de l'equip docent i promovent l'ús d'un llenguatge no sexista.

Sobre el tercer objectiu - Analitzar quin suport té el feminisme en educació - trobem que els resultats mostren l'existència de diferents lleis que promouen la coeducació i el feminisme a l'escola. I, d'altra banda, pel que fa a l'Agenda 2030 d'acord amb Sánchez (2020) les expertes mostren als resultats la utilitat de treballar els ODS, concretament el número cinc (Igualtat de gènere), incloent-los en la pròpia classe per poder tractar el feminisme.

En conclusió, per tal de respondre al primer objectiu plantejat - Descriure que vol dir ser una escola feminista - els resultats obtinguts en la recerca defineixen escola feminista com aquella que vetlla per la igualtat de gènere i, a més, inclou la diversitat de gènere fora de la binària. Una escola que esdevé inclusiva perquè tothom hi té lloc i alhora s'utilitza un llenguatge inclusiu i no sexista. És també una escola que ajuda a prendre consciència de les desigualtats existents entre persones, incloent en la vida quotidiana de l'escola la perspectiva feminista. Tanmateix, és un centre educatiu on les dones són valorades també com a referents culturals importants pels infants, on s'inclou, entre d'altres, l'educació afectivosexual de l'alumnat i, on els espais han estat pensats i/ redistribuïts perquè garanteixin la igualtat entre persones. Una escola feminista és també aquella en la qual hi ha projectes o pràctiques educatives que treballen el feminisme de manera transversal i natural, aquella on les persones de l'escola (equip directiu, mestres, famílies, infants, etc.) participen en el moviment feminista educatiu i, aquella escola que creu en la necessitat de treballar conjuntament amb les famílies per a la construcció d'una escola feminista. Per acabar amb aquest primer objectiu cal destacar que els resultats mostren com una escola feminista ha de presentar paritat de gènere en els càrrecs de l'escola, és a dir que hi hagi tant dones com homes en els diferents llocs de treball del centre educatiu. Davant això els resultats també mostren la falta d'homes dins les escoles fruit d'una societat patriarcal que encara no dona a les feines de cures el seu important valor.

Pel que fa al segon objectiu - Conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista - els resultats analitzats mostren com un mestre o una mestra feminista primerament ha de creure i integrar com a persona la mirada feminista per després poder-la oferir als infants. Amb això ha de poder transmetre una sensibilitat pel respecte i el goig per la diversitat humana, fent ús d'un llenguatge no sexista i no discriminatori dins l'aula i, a més, vetllant perquè els infants també utilitzin aquest llenguatge inclusiu. Tanmateix, la docent o el docent feminista prepara, revisa i reflexiona sobre els recursos, materials i contingut que ofereix

perquè afavoreixin a la igualtat entre infants. La seva metodologia d'aula és participativa, vivencial, reflexiva i empodera a l'alumnat, a partir, d'una figura de docent propera i de cooperació amb els infants que cerca activitats, que de manera més o menys explícita, tracten l'equitat de gènere a l'aula. D'altra banda, amb l'equip docent estableix una relació igualitària on predomina el respecte i l'ús de la paraula com a font de mediació. Per últim, el rol del mestre o la mestra feminista comporta ajudar a prendre consciència a les famílies de la importància del feminisme a l'escola i a les primeres edats dels infants per tal d'afavorir a una societat més igualitària, sempre respectant la diversitat de visions i punts de vista que poden existir i donant veu a aquelles famílies que vulguin participar en el moviment feminista escolar, com per exemple a partir de xerrades, contes, comissions, etc.

Finalment, per tal d'analitzar quin suport té el feminisme en educació (tercer objectiu) els resultats han mostrat que actualment hi ha un gran nombre de lleis que destaquen la importància de la coeducació i la igualtat de gènere a l'educació. Tot i això, tal com mostren els resultats obtinguts, les lleis són importants i necessàries perquè donen suport, però no són suficients, ja que cal tot un procés de sensibilització i de formació en els termes sobre feminisme perquè aquestes lleis puguin aplicar-se als centres educatius. D'altra banda, pel que fa a l'Agenda 2030 cal destacar que tot i que les expertes exposen que treballar l'ODS sobre la igualtat de gènere pot ser una bona manera d'introduir a l'escola el feminisme, actualment la major part de les docents que han respost el qüestionari diuen que no coneixen l'Agenda 2030 ni els seus ODS. Per tant, interpretem que hi ha un bon suport del feminisme en educació en qualitat de lleis i de propostes internacionals com l'Agenda 2030, però no estan sent realment útils perquè no arriben a les escoles o potser no estan ben argumentades per poder guanyar un lloc dins els centres educatius.

Al llarg del desenvolupament d'aquesta recerca s'han contemplat un seguit de limitacions. En un primer moment ha sorgit alguna amb la realització del marc teòric, posat que el concepte de feminisme, malgrat ha anat arrelant a la societat, encara avui dia té una connotació negativa o que tendeix a ser amagada i, probablement per aquest motiu ha estat més difícil trobar el feminisme lligat a l'educació. Una segona limitació és la mostra reduïda de l'estudi en quant a persones expertes en el tema i directores de centres. D'una banda, pel que fa a la mostra d'expertes s'ha aconseguit entrevistar a quatre i, potser, també hauria estat interessant poder conèixer l'opinió de més persones. D'altra banda, la mostra de directors i directores de centres ha estat molt limitada, ja que només s'ha pogut contactar amb dos, una directora d'una escola bressol i un director d'una escola. En tercer lloc, tot i que han participat 25 mestres responnent el qüestionari considero que, en una situació que no fos excepcional per la Covid-19, s'haurien pogut recollir més respostes. A més, tot i que

el qüestionari ha estat un instrument que ha facilitat l'arribada de les preguntes a més docents, si s'hagués tractat d'una entrevista, s'hauria pogut conèixer i analitzar amb més profunditat les respostes, així com les seves justificacions i reflexions.

En futurs estudis es podria plantejar la idea de fer un focus grup amb directores i directors de diversos centres, considerats feministes i coeducadors, per tal de contrastar, argumentar i reflexionar sobre maneres diferents de contribuir com a escoles a una societat més feminista i inclusiva. Tanmateix, considerem que aquesta recerca deixa la porta oberta a moltes futures investigacions dins l'àmbit educatiu, posat que aquest tema avui dia cada cop és més necessari i present a la societat. Seria interessant seguir investigant sobre la importància de l'ús d'un llenguatge inclusiu i no sexista dins l'aula i, com això s'hauria de treballar en la formació universitària de les futures i futurs mestres. A més, pensem que és necessari investigar com sensibilitzar a la societat perquè les lleis, concretament sobre coeducació i feminisme, es facin realitat en els centres educatius, ja que com han exposat les expertes encara hi ha feina per fer. Una altra possible futura línia d'investigació podria ser l'Agenda 2030, ja que si veritablement els ODS són tan necessaris per poder contribuir a la millora del món, considerem que es podria fer recerca sobre com fer-los arribar més a les escoles, perquè cada una d'elles pugui aportar en aquests objectius de desenvolupament sostenible 2030. Finalment, cal afegir que una altra línia d'investigació podria ser la diversitat de gènere i cultural del professorat català actual. Tal com exposava una de les expertes, avui dia encara hi ha molts infants que no tenen models i referents educatius dins l'escola, com és el cas d'infants d'altres cultures i països.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Agencia Ejecutiva en el Ámbito Educativo, Audiovisual y Cultural. (2010). Diferencias de género en los resultados educativos: medidas adoptadas y situación actual en Europa. Eurydice.

Albiach, J. (12 abril 2018). Una escola feminista a imatge del país que ve. *El diari de l'educació*. <https://diarieducacio.cat/una-escola-feminista-a-imatge-del-pais-que-ve/>

Catalunya. Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 16 de juliol 2009, núm. 5422, p.56

Catalunya. Llei 17/2015, del 21 de juliol, d'igualtat efectiva de dones i homes. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 23 de juliol 2015, núm. 6919, p.11

Catalunya. Llei 5/2008, del 24 d'abril, del dret de les dones a eradicar la violència masclista. *Diari oficial de la Generalitat de Catalunya*, 2 de maig 2008, núm. 5123, p.45

De Saxe, J.G. (2014). What's Critical Feminism doing in a Field Like Teacher Education?. *Multidisciplinary Journal of Gender Studies*, 3(3), 548-550.
<https://hipatiapress.com/hpjournals/index.php/generos/>

Díaz, Mª J. (2009). Convivencia escolar y prevención de la violencia de género desde una perspectiva integral. *Revista cuatrimestral del consejo escolar del estado*, 11, p.59 - 72.
<https://sede.educacion.gob.es/publiventa/participacion-educativa-n-11-revista-cuatrimestral-d-el-consejo-escolar-del-estado-la-educacion-factor-de-igualdad/educacion-mujer/14204>

Escoles feministes. (2019). Escoles feministes. Zerif Lite developed by Themelsle
<http://www.escolesfeministes.org/>

Escoles feministes. (2019). Vers les escoles feministes: Transformació educativa per una escola pública emancipadora. *Revista Escoles Feministes*, 1, p.2.

Espanya. Ley Orgánica 2/2006, de 3 de mayo, de Educación. *Boletín Oficial del Estado*, 4 de maig de 2006, núm. 106.

Espanya. Ley Orgánica 8/2013, de 9 de diciembre, para la mejora de la calidad educativa. *Boletín Oficial del Estado*, 10 de desembre de 2013, núm. 295.

European Institute for Gender Equality. (2020). Empowerment of women. European Institute for Gender Equality. <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1102>

Institut d'Estadística de Catalunya. (2020). *Objectius de desenvolupament sostenible (ODS)*. Generalitat de Catalunya. <https://www.idescat.cat/dades/ods/>

Martínez, I. (2016). Construcción de una pedagogía feminista para una ciudadanía transformadora y contra-hegemónica. *Foro de Educación*, 14(20), 131. <http://dx.doi.org/10.14516/fde.2016.014.020.008>

Ministeri d'igualtat d'Espanya. (2008). *Guía de coeducación: Síntesis sobre la educación para la igualdad de oportunidades entre mujeres y hombres*. Instituto de la mujer.

Ontiveros (2015). *La coeducació i el feminisme*. El Diari de l'Educació. <http://ineditviable.blogspot.com/2018/02/la-coeducacio-i-el-feminisme.html>

ONU Mujeres. (2010). *Los derechos humanos de las mujeres*. ONU Mujeres. <https://beijing20.unwomen.org/es/in-focus/human-rights>

Pérez, J. (2018) *Historia del feminismo*. Catarata.

Sánchez Peláez, D. (2020). *Los Objetivos de Desarrollo Sostenible (ODS) en Educación Infantil: Sosteniendo una educación por y para el futuro*. (Treball final de grau) Universidad de Valladolid.

Sau, V. (1981). *Diccionario ideológico feminista*. Icaria.

Subirats, M. (1994). Conquistar la Igualdad: la coeducación hoy. *Revista Iberoamericana de Educación*, 6, p.7. <https://doi.org/10.35362/rie601207>

Subirats, M. (2010). ¿Coeducación o escuela segregada? un viejo y persistente debate. *Revista de la Asociación de Sociología de la Educación*, 3. (1), p. 144-146 <https://ojs.uv.es/index.php/rase>

Torres Chicano, Mª J. (2016). *Femin(is)mes* (Treball final de grau) Universitat Oberta de Catalunya.

UNESCO. (2014). *Indicadores UNESCO de cultura para el desarrollo: Manual metodológico*. Organización de las Naciones Unidas para la Educación, la Ciencia y la Cultura

Valcárcel, A. (2008) *Feminismo en el mundo global*. Catedra.

Varela, N. (2018) Feminismo para principiantes. Penguin Random House Grupo Editorial.

ANNEX

ANNEX 1: ENTREVISTA EXPERTES I EXPERTS

Objectiu 1: Descriure què vol dir ser una escola feminista

Concepció d'escola feminista

1. Com definiria una escola feminista? Creu que avui dia hi ha escoles feministes? Per què?
2. Quin paper té la coeducació en aquest tema?
3. La distribució dels espais de l'escola influeix en la igualtat entre nens i nenes o dones i homes? Com? Quina distribució proposaria?

Ideari del centre

4. Considera que hauria de quedar recollit en algun document de l'escola que aquesta és feminista?

Pràctiques educatives

5. Considera que és important que hi hagi projectes /pràctiques a nivell d'escola, cicle o classe que treballin el feminisme?

Participació en el moviment feminista educatiu

6. Creu necessari que les persones de l'escola (equip directiu, mestres, famílies, infants, etc.) participin en el moviment feminista educatiu? Per què?

Implicació de les famílies

7. Creu que és important la implicació de les famílies en la construcció d'una escola feminista? Per què? Com poden participar?

Objectiu 2: Conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista

Metodologia d'aula

8. Com considera que hauria de ser la metodologia del mestre o la mestra feminista dins l'aula (activitats, recursos, llenguatge, mirada, etc.)?

Coordinació entre mestres

9. Com creu que seria una relació igualitària entre mestres?

Relació mestra/e amb famílies

10. Com podria actuar el mestre o la mestra per poder conscienciar a les famílies en el feminisme?

Objectiu 3: Analitzar quin suport té el feminisme en educació

Lleis

11. Quines lleis promouen la coeducació i el feminisme a l'escola? Considera que són suficients? Estan actualitzades? Com arriben a les escoles?

Agenda 2030

12. Com pot ser útil l'ODS (objectiu de desenvolupament sostenible) número cinc (Igualtat de gènere) de l'Agenda 2030 per les escoles? Com el poden treballar?

ANNEX 2: ENTREVISTA DIRECTORS I DIRECTORES D'ESCOLES

Objectiu 1: Descriure que vol dir ser una escola feminista

Concepció d'escola feminista

1. Com definiria una escola feminista? Considera que aquesta ho és? Per què?
2. Els espais de l'escola afavoreixen a la igualtat entre nens i nenes o dones i homes? De quina manera?

Pràctiques educatives

3. Com es treballa el feminisme a l'escola (projectes, tallers, etc.)?

Participació en el moviment feminista educatiu

4. L'escola participa en el moviment feminista educatiu (jornades, congressos, associacions, comissions, etc.)?

Implicació de les famílies

5. Es dona un espai perquè les famílies puguin aportar la seva visió feminista?

Objectiu 2: Conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista

Metodologia d'aula

6. Com és la metodologia del mestre o la mestra feminista dins l'aula (activitats, recursos, llenguatge, mirada, etc.)?

Coordinació entre mestres

7. Creu que a l'escola hi ha una relació igualitària entre mestres? Com s'ha aconseguit? Quins reptes queden per assolir?

Objectiu 3: Analitzar quin suport té el feminisme en educació

Agenda 2030

8. L'escola treballa l'ODS (objectiu de desenvolupament sostenible) número cinc, anomenat Igualtat de gènere, de l'Agenda 2030? Com?

ANNEX 3: QÜESTIONARI MESTRES

La influència de l'escola en una societat més feminista

Benvolguda / benvolgut

Soc la Irene Taboada Delso, estudiant de 4t del grau d'Educació Infantil a Blanquerna-URL. Estic realitzant el meu TFG sobre la influència de l'escola en una societat més feminista. Aquesta investigació té per objectiu descriure què vol dir ser una escola feminista, conèixer quin és el rol de la mestra o el mestre feminista i finalment, analitzar quin suport té el feminisme en educació.

La seva participació en aquesta investigació consistirà a respondre aquest qüestionari que té una durada aproximada d'uns 10 - 15 minuts. El material i/o les dades obtingudes gràcies a la seva participació en aquest Treball de Final de Grau seran d'ús exclusiu intern de la Facultat de Psicologia, Ciències de l'Educació i l'Esport-Blanquerna. En el cas que fossin incloses en una publicació dins de l'àmbit acadèmic i científic complirien estrictament les condicions ètiques de confidencialitat exigides en una recerca d'aquestes característiques.

Al final del qüestionari trobarà un espai obert d'observacions on podrà comentar qualsevol aspecte vinculat a les preguntes. Responent aquest qüestionari autoritza la seva participació en aquesta recerca.

Agraeixo la seva valuosa participació en el present estudi si té qualsevol dubte pot contactar amb mi: irenetd@blanquerna.url.edu

Accepta participar? *

- Sí
- No

Amb quin gènere s'identifica? *

- Dona
- Home
- No binari
- Altres: _____

Quants anys porta exercint de mestre o mestra? *

- 0 a 10 anys
- 11 a 20 anys
- + de 20 anys

Té formació en el feminisme? *

- Sí
- No, no m'interessa
- No, però m'agradaria formar-me

Com es diu l'escola on treballa? *

La vostra resposta

Quina és la seva titularitat? *

- Centre públic
- Centre privat
- Centre privat concertat

És mestre de: *

- Educació infantil - Primer cicle
- Educació infantil - Segon cicle
- Educació primària - Cicle inicial
- Educació primària - Cicle mitjà
- Educació primària - Cicle superior
- Altres:

[Següent](#)

 Pàgina 1 de 2

La influència de l'escola en una societat més feminista

1. Considera que la seva escola és feminista? *

- Sí
- No
- No ho sé

2. Com definiria una escola feminista? *

La vostra resposta

3. Els espais de la seva escola (aules, despatxos, menjador, patis, etc.) afavoreixen a la igualtat entre persones? *

- Sí
- No
- No ho sé

Justifica l'anterior resposta: *

La vostra resposta

4. Com es treballa el feminisme a la seva escola? *

Projectes

Tallers

Racons

Xerrades

Fitxes

Espais d'aprenentatges

No es treballa

Altres: _____

Podria explicar un exemple?

La vostra resposta _____

5. La seva comunitat educativa (equip directiu, mestres, famílies, infants, etc.) participa en el moviment feminista educatiu (jornades, congressos, projectes, etc.)? *

Sí

No

En el cas que sí, en què consisteix aquesta participació?

La vostra resposta

6. Les famílies participen en algun dels projectes, assemblees, tallers, comissions... del centre que promouen una escola feminista? *

Sí

No

En cas afirmatiu podria explicar com?

La vostra resposta

7. Les activitats que es realitzen a l'aula segueixen alguna guia, pla o document sobre coeducació? *

Sí

No

En cas afirmatiu, quin?

La vostra resposta _____

8. Els recursos i materials estan prèviament pensats i repassats perquè afavoreixin a la igualtat entre infants? *

Sí

No

9. A l'escola, es mostra als infants la mateixa quantitat d'homes i dones com a referents culturals? *

Sí

No

Altres: _____

10. Considera que amb la seva mirada i manera de pensar transmet als infants una sensibilitat pel respecte i el goig per la diversitat humana? Per què? *

La vostra resposta

11. Utilitza un llenguatge no sexista i no discriminatori? *

- Sempre
- A vegades
- Mai

12. Vetlla perquè els infants també en facin ús? *

- Sempre
- A vegades
- Mai

13. Com són les reunions amb les companyes i companys? Hi predomina el diàleg i el respecte per tothom? El llenguatge entre docents és sexista? *

La vostra resposta

14. Quins membres de les famílies assisteixen més a les reunions escolars? *

Pares

Mares

Avis

Àvies

Altres: _____

15. Considera que es treballa d'alguna manera per conscienciar que l'educació d'un infant és responsabilitat de tots els progenitors? *

Sí

No

Altres: _____

16. A les entrevistes amb famílies hi predomina un diàleg on tothom és respectat de la mateixa manera? *

- Sempre
- A vegades
- Mai

17. A les entrevistes amb les famílies, s'utilitza un llenguatge no sexista? *

- Sempre
- A vegades
- Mai

18. Coneix els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) plantejats per l'Agenda 2030 (UNESCO)? *

- Sí
- No

19. A l'escola hi ha alguna iniciativa per treballar l'ODS (Objectiu de Desenvolupament Sostenible) número cinc (Igualtat de gènere) de l'Agenda 2030? *

- Sí
- No

En cas afirmatiu, podria explicar com es treballa aquest ODS?

La vostra resposta

En aquest espai pot comentar qualsevol aspecte vinculat a les preguntes del qüestionari.

La vostra resposta

Enrere

Envia

 Pàgina 2 de 2